

УДК 332.14:330.131.5+623.67

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-7872.3.2025.8>

Рогозян Юлія Сергіївна

доктор економічних наук, старший дослідник,
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5325-4213>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗМІНУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ПРОСТОРОВИЙ ФРЕЙМ

Анотація. Представлена наукова стаття демонструє результати дослідження світового досвіду у сфері розмінування та подальшого відновлення територій, постраждалих від збройної агресії для їх можливої екстраполяції в українську практику у воєнний та повоєнний період. Полівекторність дослідження обумовлюється важливим впливом розмінування на всі сфері життєдіяльності територій, де особливої уваги заслуговують економічні аспекти даного процесу з урахуванням його просторового аспекту. Метою статті постає розкриття особливостей світових економічних підходів до розмінування та відновлення постконфліктних територій з концептуальної точки зору та у фреймі їх просторового розвитку (планування). Доведено, що для успішного відновлення постконфліктних територій важливо враховувати аспекти їх просторового розвитку (планування), що сприяло узагальненню світового контенту шляхом групування п'яти концептуальних підходів, які враховують кореляційний зв'язок між вказаними процесами: доктринальний (Колумбія, Сомалі та Сирія), системний (Афганістан та Косово), стратегічний (Камбоджа, Боснія і Герцеговина), аспектний (Албанія), людиноцентричний (Ангола). Наукова новизна роботи полягає у формуванні композиції наукових підходів до розмінування як складової економічного відновлення територій з урахуванням просторового аспекту. Одержані результати є частиною методичного підґрунтя економічного забезпечення розмінування територій України як складової державної політики у сфері національної безпеки в умовах війни та повоєнного відновлення, що підкреслює їх практичну цінність. Виявлено, що держави, представлені у роботі, займали активні позиції щодо відновлення територій лише у пост-конфліктному періоді на відміну від українських регіонів і територіальних громад, змушених функціонувати в умовах війни. Наголошено на важливості розмінування для постраждалих територій як драйверу змін економічного, інституційного, правового, політичного, соціального та просторового характеру на тлі констатації факту про недостатній рівень зусиль світовими державами для побудови міцного фундаменту, необхідного для довгострокового розвитку їх територіальних утворень.

Ключові слова: розмінування, концептуальні підходи, пост-конфліктні території, економічне відновлення, просторовий розвиток, повоєнна трансформація економіки.

Постановка проблеми. Починаючи з окупації частини Донецької та Луганської областей у 2014 році проблематика розмінування територій поступово набувала актуальності, однак в сьогоденні, після початку повномасштабного російського вторгнення на територію України – набула глобального значення для багатьох країн світу, не лише для постраждалих регіонів і територіальних громад нашої країни.

У даному контексті набувають важливості дослідження, пов'язані з висвітленням світового досвіду щодо гуманітарного розмінування у комплексному відновленні постраждалих територій та врахування просторових тенденцій для планування їх подальшого розвитку, що обґрунтовує вибір проблематики представленого дослідження. Поеднання зусиль науково-експертного характеру у вказаній сфері сприятиме формуванню міцного фундаменту для прийняття обґрунтованих управлінських рішень органами державної влади та місцевого самоврядування щодо пришвидшення темпів розмінування українських територій, відновлення їх соціально-економічного потенціалу та зміцнення системи національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування важливості дослідження міждисциплінарних підходів у сфері протиміної діяльності зустрічаються в тому чи іншому вигляді все частіше в закордонних та вітчизняних наукових джерелах. Наприклад, аналіз наукового контенту у вказаній проблематиці дав можливість виокремити дослідження щодо розмінування територій у кореляції з процесами їх відновлення наступних закордонних колег – економістів: Е. Ікпе й С. Ньєрі [1], Дж. Лундберг [2], Р. Мехротра [3], К. Рубаї та М. Гріффітс [4]. У площині вітчизняної академічної науки фундамент для провадження наукових досліджень за вказаною проблематикою формують фахівці-економісти Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України» [5], а також Луганської філії Державної установи «Інститут

економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» [6; 7] у контексті досліджень різновекторних аспектів відновлення територій локального рівня управління.

Разом з тим, вказані наукові здобутки потребують ґрунтовного доповнення у просторовій спеціалізації питань, пов'язаних одночасно з розмінуванням територій та їх економічним відновленням в умовах війни та повоєнної трансформації економічної системи, що зумовлює вибір проблематики даного дослідження, його мету, логіку та структуру.

Мета статті – розкрити особливості світових економічних підходів до розмінування та відновлення постконфліктних територій з концептуальної точки зору та у фреймі їх просторового розвитку (планування).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз літературних джерел наукового характеру закордонних та вітчизняних вчених дозволяє констатувати той факт, що економічному характеру розмінування приділено недостатньо уваги, оскільки, здебільшого, вчені фокусуються на вирішенні тих чи інших проблем економічного характеру у контексті відновлення втраченої території потенціалу через збройні конфлікти. Як вже було досліджено на попередньому етапі наукової роботи [8, с. 55–58], іноземні вчені та експерти міжнародних організацій розглядають очищення від мін та інших вибухонебезпечних предметів як основу для стабілізації воєнної ситуації, але, на жаль, вони не досліджують вказані питання комплексно та не враховують компоненту просторового розвитку як драйвера для економічного відновлення територій. На думку фахівців Бюро із запобігання кризовим ситуаціям та відновлення (BCPR) Програми розвитку ООН заходи з розмінування мають корелювати із подальшими діями щодо просторового планування територій, а також відновлення їх економічного та соціального потенціалу, однак не лише на локальному рівні управління, але й на національному, пов'язуючи дані процеси концептуальним шляхом. Це пояснюється тим, що пост-конфліктні країни змушені стикатися з серйозними макроекономічними проблемами, включаючи обсяги масового безробіття, помірний або високий рівень інфляції, бюджетний дефіцит, високий рівень зовнішнього й внутрішнього боргу, недостатній рівень внутрішніх доходів, тому відновлення у концептуальному підході рекомендується планувати на декількох рівнях управління одночасно. При цьому економічне відновлення визначається як «повернення до найвищого рівня валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення, досягнутого протягом п'яти років, що передували конфлікту» та розглядається разом із питаннями управління у сфері національної безпеки [9]. Такий підхід має логічну аргументацію, однак не обов'язково рівень ВВП та інших макроекономічних показників у динаміці держави могли бути позитивними до збройного конфлікту, що обґрунтовує необхідність їх покращення, а не повернення до п'ятирічних значень.

Крім того, важливість кореляції процесів розмінування та просторового розвитку (планування) обґрунтовується не лише тезами представників органів державної влади України, але й наявним пост-конфліктним світовим досвідом, який умовно можна узагальнити в п'яти концептуальних підходах (рис. 1).



Рисунок 1 – Композиція наукових підходів до розмінування як складової економічного відновлення територій з урахуванням просторового аспекту
Джерело: сформовано автором за ([1-4; 9] та власними міркуваннями)

Доктринальний підхід до розмінування територій в економічному контексті виступає одним з найпоширеніших у світі, оскільки є «містком» між наданням гуманітарної допомоги та розвитком постраждалих територій, сприяючи відродженню їх спроможності до самостійного економічного відновлення. Даний підхід де-юре прийняли пост-конфліктні території Колумбії, Сомалі та Сирії, які розглядають розмінування як частину доктрини з відновлення територій у пост-конфліктному періоді, однак на її підготовчому етапі, здебільшого, концентровано увагу на реалізації масштабних дій національного рівня управління. До них відносяться: відновлення національної безпеки, верховенства права, відновлення режиму макроекономічної політики, диверсифікація державних інвестицій у реалізацію всіх етапів концепції відновлення територій, формування необхідних макроекономічних умов для створення суспільного блага на розмінованих територіях через активізацію зв'язків між людьми (соціальний капітал). Необхідність реалізації даних напрямів обґрунтовує важливість проведення якісного розмінування територій, яке обов'язково передуватиме переформатуванню економічної політики та національної безпеки в державі, яка постраждала від збройного конфлікту. Такий доволі широкий підхід, на жаль, не передбачає тих чи інших дій, пов'язаних з просторовим плануванням територій, однак, разом з тим, все ж сприяє процесам децентралізації влади на деокупованих та очищених від вибухонебезпечних предметів територіях, оскільки важливо не лише відбудувати на них об'єкти інфраструктури, але й створити умови для відродження їх спроможності в прийнятті самостійних управлінських рішень.

Напрацювання вчених та міжнародних експертів, які можна об'єднати у *системний підхід* до розмінування та його ролі у відновленні постраждалих територій передбачають проведення системної реформи у сфері економіки та національної безпеки в державі після закінчення збройного конфлікту (незалежно від обсягу постраждалих територій), де очищення від мін та інших вибухонебезпечних предметів є першою стадією реформи з метою стабілізації пост-конфліктної економіки. Подібний підхід було передбачено Афганістаном і Косово, в основі якого – забезпечення сталого розвитку адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому, тому важливо максимально врахувати основні напрямки розв'язання проблем, пов'язаних із відновленням територіального потенціалу у пост-конфліктному періоді в їх взаємодії. При такому розвитку подій рекомендується приділяти посилену увагу формуванню та реалізації реформи економічного законодавства та залученню прямих іноземних інвестицій, які, як очікується, пришвидшать етапи розмінування та сприятимуть зміні фокусу при розпорядженні бюджетними коштами від воєнного до мирного цілепокладання. У даному випадку мова йде також про пост-конфліктний період держави, а не окремих постраждалих територій, що не відображує об'єктивної дійсності. Інша річ, якби представники системного підходу розглядали розмінування територій та їх відновлення в умовах війни (так, як наразі це відбувається в Україні) – в такому випадку пріоритетність використання бюджетних коштів поставала би актуальною проблематикою та потребувала би окремого наукового дослідження.

Відмінною рисою даного підходу виступає необхідність створення локальних соціально-економічних умов після успішного очищення територій від вибухонебезпечних предметів на базі просторових змін та відбудови базових об'єктів економічної та соціальної інфраструктури для повернення біженців та внутрішньо переміщених осіб. Згадка просторових змін у процесі відновлення розмінованих територій виступає, беззаперечно, позитивним моментом, однак практичні кейси постраждалих територій Афганістану та Косово, які б врахували дані тези знайти, на жаль, не вдалося. З іншої сторони, важливою є мета щодо створення умов для повернення біженців та внутрішньо переміщених осіб, однак викликає подив та потребує тлумачення формулювання закордонними фахівцями словосполучення «створення локальних соціально-економічних умов». Замало в даному контексті розглядати лише просторові тенденції та відбудову базових об'єктів економічної та соціальної інфраструктури, це лише частина великої роботи, яку необхідно провести для досягнення вищевказаної мети на всіх рівнях управління, оскільки саме реалізація системи заходів, як зазначалося вище, зможе відродити економічний потенціал розмінованих територій. Крім того, фокус на модернізації законодавства з метою лише залучення прямих іноземних інвестицій, формує для будь-якої держави ризики. У такому випадку іноземні кошти, дійсно, можуть принести користь на етапах розмінування територій, однак далі важливо відстоювати національні та локальні інтереси в питаннях відновлення економічного та соціального потенціалу територіальних одиниць.

Формування *стратегічного наукового підходу* до розмінування та відновлення територій після збройного конфлікту (який транслюють пост-конфліктні території Камбоджі) з економічної точки зору пов'язано з напрацюваннями закордонних науковців та експертів міжнародних організацій, де розмінування згадується в якості передумови для реалізації неоліберальної економічної стратегії держави, в основі якої – наголос на важливості ринку для забезпечення суспільного добробуту. При цьому важливим фактором реалізації такої стратегії є трансформація очищених від вибухонебез-

печних предметів територій у нові центри розвитку після закінчення збройного конфлікту. З іншої сторони, даний підхід виступає єдиним серед п'яти наведених, де вже в умовах війни пропонується паралельно з розмінуванням планувати положення нової економічної стратегії, що, у свою чергу, може супроводжуватися комплексом змін технологічного, галузевого, управлінського, організаційного, соціального, просторового та іншого характеру. При цьому, якщо результати збройного конфлікту підірвали інституційну спроможність держави, доцільно приділяти увагу не відновленню, а формуванню економічного потенціалу територій з нуля (або розглянути варіант щодо їх реінтеграції в територіальну систему вищого рівня). Однак дані позиції, нажаль, поки що не отримали належного висвітлення світовою спільнотою.

На відміну від системного підходу, стратегічний передбачає залучення інвестиційних потоків міжнародного рівня на всіх етапах реалізації нової стратегії, не акцентуючи уваги на національній та локальній спроможності в даному питанні, що також є суттєвим ризиком для планування розвитку країни в майбутньому. Так, суперечливий у даному контексті приклад розмінування та відновлення територій Боснії й Герцеговини вказує на її пряму залежність від коштів та інтересів міжнародного товариства в питаннях ендегенного та екзогенного характеру, що значно ускладнює сьогоденні розвиток всіх сфер її життєдіяльності.

Аспектний підхід, прикладом впровадження якого є Албанія, дозволяє розглянути об'єкт даного наукового дослідження з безпекової точки зору, як фактор надання певних гарантій безпеки для планування та реалізації подальший дій на очищених від мін та інших вибухонебезпечних предметів територіях. Представники міжнародної спільноти зазначають про доцільність відновлення найбільш значущих інфраструктурних об'єктів, зосередивши увагу при цьому на соціально-економічному спрямуванні, враховуючи за необхідністю зміни просторового характеру, однак особливості останнього не розкриваються, залишаючись, більшою мірою, тезами. Безсумнівно, відновлення об'єктів інфраструктури на розмінованих територіях, є важливим та складним завданням, однак такий підхід виглядає занадто вузьким, оскільки для повернення людей та відновлення функціонування систем життєдіяльності потрібен комплекс заходів, у тому числі просторового характеру.

За *людиноцентричного підходу* (прикладом є Ангола) ціль розмінування вбачається в створенні необхідних умов для повернення людей на очищені території із забезпеченням їх безпеки, а також у плануванні та реалізації комплексу дій (у т.ч. просторового характеру) з метою самостійного відновлення територій (тобто на місцях). У контексті акцентування уваги на людському факторі та відновленні економічної та соціальної систем даний підхід дещо перекликається з аспектним і системним, однак людиноцентричний підхід виглядає більш комплексним за рахунок поєднання гуманітарної допомоги та створення умов для самостійного відновлення територій у пост-конфліктному періоді, врахування просторових змін територій, поновлення зайнятості на офіційній основі, формування сприятливих умов для збільшення обсягів локальних податкових надходжень, а також залучення представників громадського сектору до реалізації заходів з відновлення територій. В основі даного підходу – безпека людини, що превалює над безпекою держави та останніми роками виступає в якості домінантної концепції розвитку суспільства [10]. Деякі вчені, як-от Мері Калдор, зазначають, що безпека людини полягає у зменшенні надзвичайної вразливості, що екстраполюється й на територіальну безпеку, тому розмінування займає важливе місце у відновленні потенціалу постраждалих територій [11]. Погоджуючись із дослідницею, варто зазначити про те, що останній базується на п'яти основних принципах: забезпечення прав людини, законної політичної влади, балансу інтересів між усіма стейкхолдерами, реалізація підходу «знизу вгору» та локальний фокус у питаннях відновлення територій. Такий підхід сприятиме залученню більших обсягів міжнародних інвестицій на етапах планування та реалізації заходів з відновлення соціально-економічного потенціалу постраждалих територій, особливо тих, що пов'язані з розробкою політики запобігання збройним конфліктам у майбутньому, а також із забезпеченням локальної спроможності у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень, в основі яких – зростання соціального та економічного благополуччя людини.

Висновки. Узагальнення світових напрацювань в п'яти концептуальних підходах до розмінування та відновлення територій, а також аналіз їх змістовного наповнення дали змогу зробити наступні висновки. Безперечно, кожен збройний конфлікт, залежно від масштабу та тривалості, впливає на систему національної безпеки та соціально-економічний стан всіх територіальних систем всередині держави, оскільки залишає по собі значні обсяги втрат, ослаблену або зруйновану інфраструктуру, неспроможність інституцій виконувати свої функції повною мірою, відсутність верховенства права в умовах війни, фізичну небезпеку тощо. Якісне очищення територій від вибухонебезпечних предметів виступає передумовою та гарантією, першочергово, для фізичної безпеки людей, що дозволяє планувати заходи для відновлення постраждалих районів.

Дослідження світового економічного вектору розмінування територій з урахуванням просторового аспекту обґрунтовується об'єктивною необхідністю пришвидшення відновлення територій, постраждалих від активних бойових дій в Україні. Аналіз наявного контенту доводить, що всі держави, представлені у роботі, займали активні позиції щодо відновлення територій лише у пост-конфліктному періоді (на відміну від українських регіонів і територіальних громад, змушених працювати над вказаними питаннями навіть в умовах війни). Досвід доводить, що пост-конфліктний період важливо використати для суттєвого покращення економічного стану всієї країни, що зумовлює зміщення фокусу з відновлення до формування та реалізації нових концепцій трансформації економіки національного та локального рівнів управління. Де-юре окреслені концептуальні підходи сприяли формуванню передумов і для врахування просторових тенденцій у розмінуванні територій та їх подальшого відновлення, однак чіткі кейси з даного аспекту не вдалося знайти. У даному контексті розмінування постраждалих територій відіграло суттєву роль та стало поштовхом для змін економічного, безпекового, інституційного, правового, політичного, соціального та просторового характеру, однак державам не вдалося повною мірою побудувати фундамент, необхідний для довгострокового розвитку держав та їх територіальних утворень.

Досвід, який наразі здобуває Україна в повномасштабному вторгненні, має всі шанси стати унікальним предметом для майбутніх досліджень іншими державами світу, оскільки розвиток уявлення про кожний зі вказаних автором підходів несе важливе змістовне навантаження для владного, наукового та експертного середовища та сприятиме формуванню пропозицій та рекомендацій для органів державної влади щодо удосконалення економічного забезпечення розмінування територій України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ikpe E., Njeri S. Mine clearance, peacebuilding and development: interactions between sustainable development goals and infrastructure in Angola. *Peacebuilding*. 2025. Vol. 13. No. 1. P. 39–55. DOI: <https://doi.org/10.1080/21647259.2024.2335427>
2. Lundberg J. Humanitarian demining as a precursor to economic development. *Journal of Conventional Weapons Destruction*. 2006. Vol. 9. No. 2. Art. 22. URL: <https://commons.lib.jmu.edu/cisr-journal/vol9/iss2/22> (дата звернення: 02.10.2025).
3. Mehrotra R. The Day Does Not Exist When We Will Forget: Humanitarian Demining and Economic Development in Laos. *SSRN*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5237440>
4. Rubaii K., Griffiths M. Deferral and Dispersal: The military violence of post-war clean-up. *Human Organization*. 2025. Vol. 84. Is. 1. P. 56–68. DOI: <https://doi.org/10.1080/00187259.2024.2429998>
5. Резильєнтність ендегенного розвитку регіонів в умовах глобальних викликів та шоків: електрон. монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. М. І. Мельник. Львів, 2024. 307 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240001.pdf> (дата звернення: 02.10.2025).
6. Заблоська І. В., Хандій О. О., Гречана С. І., Ковальчук Е. О. Економічний та соціальний розвиток локальних територій у воєнний і повоєнний час: ефективність, тригери, предиктори, пропозиції. *Академічні візії*. 2024. Вип. 33. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13253526>
7. Гречана С. І., Бузько І. Р., Ахромкін Є. М. Методичний інструментарій оцінювання ефективності розбудови територій, що відновлюються. *Часопис економічних реформ*. 2024. № 1 (53). С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2024.1.01>
8. Рогозян Ю. С. The impact of the cost of demining on the trajectory of socio-economic systems recovery in the post-conflict period. *Економіка розвитку систем*. 2024. № 6(1). С. 54–59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-1-13>
9. United Nations Development Programme. Bureau for Crisis Prevention and Recovery. Post-Conflict Economic Recovery: Enabling Local Ingenuity. New York: UNDP, 2008. URL: <https://www.undp.org/publications/crisis-prevention-and-recovery-report-2008-post-conflict-economic-recovery-enabling-local-ingenuity> (дата звернення: 02.10.2025)
10. Воротнюк М., Сушко О. Людська безпека як імператив сучасної епохи: переніс фокусу з держави на людину. Київ: Фонд ім. Фрідріха Еберта: Представництво в Україні, 2020. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07749.pdf> (дата звернення: 02.10.2025)
11. Kaldor M. Human Security: reflections on globalization and intervention. Cambridge: Polity Press, 2007. URL: https://politybooks.com/bookdetail?book_slug=human-security--9780745638539 (дата звернення: 02.10.2025).

REFERENCES

1. Ikpe E., Njeri S. (2025) Mine clearance, peacebuilding and development: interactions between sustainable development goals and infrastructure in Angola. *Peacebuilding*, vol. 13(1), pp. 39–55. DOI: <https://doi.org/10.1080/21647259.2024.2335427>
2. Lundberg J. (2006) Humanitarian demining as a precursor to economic development. *Journal of Conventional Weapons Destruction*, vol. 9(2), p. 22. Available at: <https://commons.lib.jmu.edu/cisr-journal/vol9/iss2/22> (accessed October 2, 2025).
3. Mehrotra R. (2025) The Day Does Not Exist When We Will Forget: Humanitarian Demining and Economic Development in Laos. *SSRN*. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5237440>

4. Rubaii K., Griffiths M. (2025) Deferral and Dispersal: The military violence of post-war clean-up. *Human Organization*, vol. 84(1), pp. 56–68. DOI: <https://doi.org/10.1080/00187259.2024.2429998>
5. Rezyliientnist endohennoho rozvytku rehioniv v umovakh hlobalnykh vyklykiv ta shokiv (2024) [Resilience of endogenous regional development in the face of global challenges and shocks]. DU “Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy” – State Institution “M. I. Dolishniy Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine”. Available at: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240001.pdf> (accessed October 2, 2025) [in Ukrainian].
6. Zablodska I. V., Khandii O. O., Hrechana S. I., Kovalchuk E. O. (2024). Ekonomichnyi ta sotsialnyi rozvytok lokalnykh terytorii u voiennyi i povoiennyi chas: efektyvnist, tryhery, predyktory, propozyzii [Economic and social development of local territories during wartime and post-war periods: effectiveness, triggers, predictors, proposals]. *Akademichni vizii – Academic visions*, 33. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13253526> [in Ukrainian].
7. Hrechana S. I., Buzko I. R., Akhromkin Ye. M. (2024). Metodychni instrumentarii otsiniuvannia efektyvnosti rozbudovy terytorii, shcho vidnovliuiutsia [Methodological tools for assessing the effectiveness of the development of areas undergoing restoration]. *Chasopys ekonomichnykh reform – Economic Reforms Journal*, vol. 1(53), pp. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.32620/cher.2024.1.01> [in Ukrainian].
8. Rohozian Yu. S. (2024) The impact of the cost of demining on the trajectory of socio-economic systems recovery in the post-conflict period. *Ekonomika rozvytku system – Economics of systems development*, vol. 6(1), pp. 54–59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-1-13>
9. United Nations Development Programme (2008). Bureau for Crisis Prevention and Recovery. Post-Conflict Economic Recovery: Enabling Local Ingenuity. New York: UNDP, 2008. Available at: <https://www.undp.org/publications/crisis-prevention-and-recovery-report-2008-post-conflict-economic-recovery-enabling-local-ingenuity> (accessed October 2, 2025)
10. Vorotniuk M., Sushko O. (2020). *Liudska bezpeka yak imperativ suchasnoi epokhy: perenis fokusu z derzhavy na liudynu* [Human security as an imperative of the modern era: shifting the focus from the state to the individual]. Fond im. Fridrikha Eberta: Predstavnytstvo v Ukraini – Friedrich Ebert Foundation: Representative Office in Ukraine. Available at: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07749.pdf> (accessed October 2, 2025) [in Ukrainian].
11. Kaldor M. (2007) *Human Security : reflections on globalization and intervention*. Cambridge: Polity Press. Available at: https://www.politybooks.com/bookdetail?book_slug=human-security--9780745638539 (accessed October 2, 2025).

Yuliia Rohozian

*State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine”*

CONCEPTUAL APPROACHES TO DEMINING AS A COMPONENT OF ECONOMIC RESTORATION OF TERRITORIES DURING THE WAR AND POST-WAR PERIOD: SPATIAL FRAMEWORK

Abstract. This scientific article presents the results of research into global experience in the field of demining and subsequent restoration of territories affected by armed aggression for possible extrapolation to Ukrainian practice during the war and post-war period. The multi-vector nature of the study is due to the significant impact of demining on all spheres of life in the territories, with particular attention being paid to the economic aspects of this process, considering its spatial dimension. The purpose of the article is to reveal the features of global economic approaches to demining and post-conflict restoration from a conceptual point of view and in the spatial framework. The author proved that for the successful restoration of post-conflict territories, it is important to take into account aspects of their spatial development (spatial planning), which contributed to the generalization of global content by grouping five conceptual approaches that take into account the correlation between these processes: doctrinal (Colombia, Somalia and Syria), systemic (Afghanistan and Kosovo), strategic (Cambodia, Bosnia and Herzegovina), aspectual (Albania), human-centered (Angola). The scientific novelty of the work lies in the formation of a composition of scientific approaches to demining as a component of economic recovery of territories, considering the spatial aspect. The results obtained are part of the methodical basis for the economic support of demining territories in Ukraine as a component of state policy in the field of national security in conditions of war and post-war recovery, which emphasizes their practical value. The author found that the states represented in the work took an active position on the restoration of territories only in the post-conflict period, in contrast to Ukrainian regions and territorial communities forced to function in conditions of war. The importance of demining for the affected territories as a driver of economic, institutional, legal, political, social and spatial change is emphasized, against the backdrop of the fact that global powers have not made sufficient efforts to build the solid foundation necessary for the long-term development of their territorial entities.

Keywords: demining, conceptual approaches, post-conflict territories, economic restoration, spatial development, post-war economic transformation.

Стаття надійшла: 04.10.2025

Стаття прийнята: 13.10.2025

Стаття опублікована: 24.10.2025